

דף שבועי

בס"ד

פרשת ויצא, תשפ"א, מספר 1395

בארות, ארץ-ישראל ואהבה

שוקי פרידמן

עוררו והמריבות סביבן מסמלים את עבודת גילוי הקדושה בעולם הזה. כמו שצריך לחפור באדמה כדי למצוא את המים החיים, צריך לחפור בחומר כדי להגיע לקדושה. גילוי הקדושה מתאפיין במאבק מתמיד, וכדי שאור ה' יתגלה בעולם צריך לחפור, לחפש אחריו ולגלות אותו.

על הסברו של ה"שפת אמת" אני מבקש להציע מבט נוסף, אחר. מניתי את האירועים בספר בראשית שהתרחשו סביב לבאר. ממעוף הציפור ניתן לזהות בארות בשלושה הקשרים: סביב מאבקים על המשאב היקר בארץ ישראל ובארצות שבסביבתה, שלעתים מזומנות הן שחונות וחסרות במים. בהקשר הארץ-ישראלי, הבארות והמאבק עליהן הם גם סימבוליים. ארץ ישראל, בניגוד לארם נהריים שבה המים זורמים בשפע, נקנית במאמץ. כדי לזכות ליהנות מהקדושה שלה, צריך לחפור ולהעמיק, לחשוף את הפנימיות תוך מאמץ. רק אז אפשר לפגוש את ארץ-ישראל.

אצל ישמעאל, הבאר היא מקום הצלת החיים. הגר, שנקלעה למדבר באר שבע, וכלו מימיה, מגלה את הבאר שמצילה את בנה, לאחר שמלאך ה' פוקח את עיניה. כדי לגלות את המים החיים בארץ ישראל, צריך גם ראייה שמיימית.

ולבסוף, הבאר מסמלת גם מקום של אהבה ובניין הבית, וזו הזדמנות להתבונן על האהבות והחיים המשותפים של האבות והאימהות בספר בראשית.

נתחיל באברהם ושרה. הכתוב אינו מספר לנו איך הם הכירו, או אם הם אהבו אחד את השנייה. אבל על פני פסוקים רבים מתוארים המיזמים המשותפים שלהם: ביחד הם יצאו לכבוש ארץ חדשה; יחד הם

"וַיֵּרָא וְהָיָה בְּאֵר בְּשָׂדֵהָ" (בר' כט:ב). יעקב מתעורר מחלום הסולם, וממשיך במסעו עד שהוא מגיע למרכז החיים, לבאר. שוב הבאר. בספר בראשית, הבאר ובור המים הם מוקד של התרחשויות רבות, שחלקן, בפרספקטיבה, הן היסטוריות. מפגשים, מריבות, אהבות, שנאות, חיים שלמים. לאורך הספר, האבות חפרו בארות וחיו סביבן. הבאר הייתה מרכז החיים.

הגר וישמעאל תועים במדבר, וניצלים על ידי הבאר; רועי אברהם ורועי אבימלך רבים על הבאר; עבד אברהם פוגש את רבקה על פי הבאר; יצחק ורועי גרר רבים על הבארות; יעקב פוגש את רחל ליד הבאר; יוסף מושלך אל הבור, ואז ניצל ממנו.

למה? ברובד הפשוט, החומרי, התשובה ברורה; המים הם החיים. אבותינו, שהיו רועי צאן וחקלאים, שחיו בחברה חקלאית, היו צריכים מים בשביל לחיות ולחיות את צאנם ושדותיהם. גם בני מקומם היו חקלאים, ולכן הם נפגשו ליד הבארות ורבו עליהן, כמו שבני אדם רבים על כל משאב מוגבל.

אבל אפשר להציע לכך תשובה עמוקה יותר. ה"שפת אמת" (רבי אריה לייב מגור) מציע הסבר חסידי קלאסי. בקליפת אגוז ממש הוא אומר כך: תפקידם של האבות בעולם הזה (כמו גם תפקידנו אנו) היה לגלות את הקדושה בעולם. בהליכתם בארץ ישראל, וגם ביציאתם ממנה, הם פעלו לחשיפת הקדושה והניצוצות בכל מקום שאליו הם הגיעו. ההתעסקות בבארות, בחפירתן, בשאיבת המים מהן, בקשיים שהן

* ד"ר שוקי פרידמן, מרצה למשפטים במרכז האקדמי 'פרס', ומנהל מרכז לאום, דת ומדינה במכון הישראלי לדמוקרטיה.

ועוד שבע שנים, שמרוב אהבתו אליה חלפו מהר: "וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב אֶת רַחֵל... וַיְהִי בְעֵינָיו כַּיָּמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ" (שם: יח, כ). מה אפשר ללמוד מאופני האהבה והזוגיות השונים? אנחנו לא צריכים לבחור מודל אהבה וזוגיות בבואת חיייהם של האבות. להפך, העובדה שגם האבות הדגימו מודלים שונים של זוגיות מראה שכל אחד צריך, לפחות בעניין הזה, ללכת כמו שעשו האבות, עם ליבו.

ואולי, אולי אפשר ללמוד עוד שני דברים: הראשון, שאדם, גבר או אישה, לעולם לא ירגיש אהוב אם הוא שני למישהו אחר. השני, שאין כמו אהבה ממבט ראשון.

אחכה
מילים: עלי מוהר

אחכה
כל הלילה אחכה
וביום את הצאן
אשקה
ואחכה

זמן ישטוף
ושנה כמו יום
תחלוף
ולבי לא יחדל
אהוב
אותך, רחל

כוח-
תני לי כוח לסלוח
את השקר לשכוח
רק לזכור
כי האבן לא הייתה כבדה אז בשדה
כשפגשתי בך
הו רחל
אחכה לך
ואיחל וקולי יעקוב בליל
אחרי רחל

אחכה
כל הלילה
אחכה וביום את הצאן
אשקה
ואחכה לרחל.

הנחילו לסביבה את בשורת הא-ל האחד; יחד הם חוו שנות עקרות ארוכות ויחד הם בנו בית ושושלת חדשה, למרות כל הקשיים והמאבקים. הזוגיות שלהם נצרפה בדם, יזע והרבה דמעות. אפשר לקרוא למודל הזה "זוגיות פרויקטאלית".

הזוג השני הם יצחק ורבקה. גם בלי לעשות שימוש בתאוריות פסיכולוגיות, אפשר לתאר מודל של זוגיות שבו האישה היא תחליף לאם או לאהבה לדמות האם. הדבר הראשון שיצחק עושה עם רבקה – הוא מביא אותה לאוהל שרה אימו: "וַיְבָאָהּ יַצְחָק הָאֵהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבֶּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה" (בר' כד:סז). בכך הוא מאפשר לה לתפוס את מקומה של אמו. רק אחר כך באה גם האהבה: "וַיֵּאָהֵב" גם האהבה הזו היא נחמה על מות אימו: "וַיִּנַּחֵם יַצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ" (שם). מכאן והלאה רבקה מובילה את העניינים, וברוב המקרים יצחק מסכים או נגרר. היא הדמות הדומיננטית בבית והיא זו שבסופו של דבר גם משפיעה באופן משמעותי על זהות הירוש שלו – האב השלישי של עם ישראל.

אצל יעקב הדברים מסתבכים. בינו ובין שתי נשותיו נוצר משולש רומנטי מורכב שמסתבך עוד יותר עם הצטרפות השפחות. יעקב לא בחר בלאה. היא נבחרה בשבילו, ואולי בחרה בו, וכשנשא אותה לאישה לא אהב אותה. אם בהמשך הייתה שם אהבה, הייתה זו אהבה כמו באר. אהבה שבאה אחרי הנישואין, כמו שהמים מהבאר מחיים את הנפש אחרי שהם נשאבים במאמץ. אהבה שבאה אחרי ההיכרות, שבאה בעקבות החיים המשותפים שלפניהם הייתה רק פוטנציאל, הייתה נסתרת: "וַיֵּאָהֵב גַּם אֶת רַחֵל... מִלְאָה" (בר' כט:ל). יעקב אהב גם את לאה. אבל הייתה זו אהבה קטנה; קטנה מזו שאהב את רחל. בשביל לאה זו אהבה מרירה וכואבת. מהלילה הראשון ועד אחרון ימיה הייתה לאה צריכה להילחם על מקומה, על אהבתו של אישה.

אהבת יעקב לרחל הייתה סיפור אהבה גדול. סיפור האהבה המרגש ביותר בתנ"ך. אהבה ממבט ראשון. הוא התאהב בה עוד ליד הבאר, והתרגש עד דמעות: "וַיִּשַׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשֶׂא אֶת קְלוֹ וַיִּבְךְ" (שם: יא). אחר כך היה יעקב מוכן לעבוד בשבילה שבע שנים

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא
לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
[הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון